

dominikanskih pučkih misionara, Anđela Miškova i njegove skupine u 19. i 20. st., spominjući ih samo jednom rečenicom u bilješci. Unatoč nedostacima Krasićevo djelo je vrijedan doprinos poznavanju jednog značajnog aspekta hrvatske vjerske i kulturne povijesti.

Mijo Korade

TRI KNJIGE JAKOVA SIROTKOVIĆA O GOSPODARSKOJ OSNOVI PROPASTI SFR JUGOSLAVIJE I VELIKOSRPSKE AGRESIJE NA HRVATSKU. »Hrvatsko gospodarstvo 1945–1992. Ekonomski uzroci slo-
ma Jugoslavije i oružane agresije na Hrvatsku«, Zagreb, 1993.; »Hrvatsko
gospodarstvo. Privredna kretanja i ekonomska politika«, Zagreb, 1996.;
»Memorandum SANU iz 1995. godine. (Kritički osvrt na knjigu K. Mihai-
lovića i V. Krestića 'Memorandum SANU', odgovori na kritike, izdanje
SANU, Beograd 1995. (IX), urednik M. Pantić, glavni tajnik SANU, str.
150, tisak GIP Kultura«, Zagreb, 1996.

Po gospodarskoj podlozi Hrvatska nije siromašna zemlja. Ali, gledajući statističke pokazatelje unazad stotinu godina, ona je gotovo stalno na periferiji gospodarskih zbivanja i pod negativnim pritiskom onih snaga koje su trenutačno ili na duži rok vladale ovom zemljom. Tako je (rasparčana) Hrvatska – imajući u vidu sadašnje njene državne okvire – ulazila u red siromašnijih zemalja i u sklopu goleme Habsburške monarhije, potkraj njezina života u počecima našega stoljeća. No, ulaskom najvećega dijela hrvatskoga korpusa 1918. godine u karadorđevićevsku monarhiju (preko Države Slovenaca, Srba i Hrvata, sa sjedištem u Zagrebu) pokazalo se da je Hrvatska (uz Sloveniju) ipak najrazvijeniji dio te (prve) Jugoslavije. No, odnosi su ostali po starom, kao i u doba Habsburgovaca, samo što se središte ekonomske moći od Budimpešte (središta trans-lajtanijskog dijela Austro-Ugarske) i Beča (centra zapadnoga, cislajtanijskog dijela te Dualne monarhije) prenijelo u Beograd, a na Rim za nekoliko hrvatskih područja na jadranskoj obali. Na sve to još je došao i Drugi svjetski rat, jer je takva Hrvatska iz njega izašla unesrećena, a neuspjeli Staljinov pokušaj da 1948. godine skrši samostalan put Titove Jugoslavije dodatno je omeo oporavak na duže vrijeme. Ipak, (uz Sloveniju) Hrvatska – i s hrvatskim područjima koja su do II. svjetskoga rata bila u Kraljevini Italiji – počinje prikazivati sve brži gospodarski razvoj. Lomljenje demokratskih procesa 70-ih godina, snaženje velikosrpskih tendencija na račun drugih naroda i sve slabije praćenje suvremenih trendova u sve bogatijem zapadnom svijetu dovode 80-ih godina Hrvatsku do krize koja, primjerice, ostvareni društveni proizvod vraća gotovo na razinu od prije dvadesetak godina. Unatoč tome, Hrvatska je (uz Sloveniju) imala dodatne snage da zadrži status najbogatije jugoslavenske republike. Kako je to moguće? Zahvaljujući »višoj produktivnosti rada i većoj efikasnosti sredstava, ali osobito zbog najsporijeg rasta stanovništva«, pa je »Hrvatska zadržala i nešto poboljšala globalni nivo razvijenosti, koji je mjereno društvenim proizvodom po stanovniku 1955. iznosio 20 posto više«. To se, međutim, nije odrazilo i na standard stanovništva, koji je »relativno zaostajao, tako da je u 1989. godini, mjereno potrošnjom po domaćinstvu, bio na jugoslavenskom prosjeku«, navodi akademik Jakov Sirotković.

To su poražavajući pokazatelji, koji, pored ostaloga, sublimiraju rezultate znanstvenih istraživanja toga istaknutog znanstvenika, što ih je 1993. objavio u djelu »Hrvatsko gospodarstvo 1945-1992. Ekonomski uzroci sloma Jugoslavije i oružane agresije na Hrvatsku« (izdanja Zavoda za ekonomska istraživanja HAZU u Zagrebu, niz »Radovi«, sv. 28, str. 163; urednici akademik Vladimir Stipetić i dr. Gordan Družić; potpisani se na tu knjigu opširno osvrnuo u »Nedjeljnoj Dalmaciji« br. 1250, Split, 14. travnja 1996, str. 33.).

U njoj prof. J. Sirotković daje sjajan prikaz hrvatskoga gospodarstva tijekom gotovo pola stoljeća, a istodobno razara desetljećima stvaran mit o ugroženosti Srba i Srbije u bivšoj SFR Jugoslaviji. To mu je bilo utoliko lakše jer je i sâm bio aktivni sudionik zbivanja u nas od 40-ih do 70-ih godina. Tako je dr. J. Sirotković i mogao utjecati na to da se Hrvatska oporavi u poraću i ostane najrazvijenija (iza Slovenije) republika, utječući i na nastojanja da se suzbiju ili što lakše prebole sve one gospodarske nevolje koje su se javljale sa sve učestalijim i čvršćim srbijanskim ekonomskim zahvaćanjem jugoslavenskog prostora.

U prvom redu to se odnosilo na najbogatiji, na hrvatski i na slovenski prostor. Ali, postupni odlazak Jakova Sirotkovića iz kruga onih koji su i aktivno politički kreirali i mogli bitnije utjecati na gospodarsko jačanje Hrvatske poklapa se s procesom u kojemu se ta zemlja počinje ubrzanije kretati prema krizi. Jer, odlijevao se čak i gotovo novac, osobito kroz Fond za brži razvoj nedovoljno razvijenih – koji nikako nisu postajali razvijeni, pa kroz savezni budžet, a počela se favorizirati i niska produktivna i uvožno orijentirana djelatnost, tako da je započelo opće zaostajanje za svjetskim gospodarskim tokovima, što je utjecalo i na druga područja društvenoga života. To je, međutim, zbog naslijeđenih osobitosti i tadašnjih shvaćanja odnosa u SFR Jugoslaviji odgovaralo samo Srbiji – proizlazi iz znanstvene analize J. Sirotkovića.

Usprkos svemu, godine 1987., u doba velikih kriza na raznim područjima života, pa tako i u gospodarstvu, konstatira Jakov Sirotković, Hrvatska još uvijek ima 80 posto izvozne vrijednosti društvenoga proizvoda! To je izvrstan pokazatelj gospodarske sposobnosti i elana hrvatskoga pučanstva, jer toliko je tada imala, npr. Belgija, a, štoviše, Hrvatska je bila iznad Irske, pa čak i jedne Nizozemske! Ali, u svemu tome i začkoljica: 55% vrijednosti društvenoga proizvoda izvozilo se u druge jugoslavenske republike, a samo 25% u ostali svijet! No, i to se nije činilo ravnopravno – unutarnji izvoz također je ovisio o antitržišnim kriterijima, koji su direktno štetili Hrvatskoj. I prirodno je bilo, proizlazi iz ove izvrsne ekonomske analize Jakova Sirotkovića, da Srbija odbija približavanje svjetskim tržišnim standardima. Prirodna je, stoga, bila i ekonomska podloga oružane agresije koja je sa srbijanske strane zahvatila Sloveniju i Hrvatsku, jer se htjelo zadržati postojeće za Srbiju do tada izuzetno korisno gospodarsko stanje, pri čemu su ostatke ekonomske dobiti imali samo neki slojevi pučanstva i na drugim područjima, pa se tako u inozemstvu činilo da je sve u redu u SFR Jugoslaviji.

Iz životopisa Jakova Sirotkovića (rođen je u gradu Rabu 1922. godine) vidljiva je njegova briljantna karijera znanstvenika i političara, ali je vidljivo i to koliko je u praktičnoj političkoj borbi uložio truda da se Hrvatska ne svede na razinu manje razvijene jugoslavenske republike, stavljajući svoje veliko gospodarsko znanje u službu – u prvome redu – svoje domovine. A njegovo je znanje zaista golemo, stjecano i u zemlji i u inozemstvu, spcijalizacijama, npr. u Velikoj Britaniji i u SAD-u, što je J. Sirotkoviću dalo još šire mogućnosti razmišljanja na moderan način suvremenog ekonomista zapadnoga modela. Rezultat je uspjeha u životu J. Sirotković i duga sveučilišna profesura i rektorski položaj na Sveučilištu u Zagrebu, mjesto dugogodišnjega te zadnjega predsjednika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i prvoga predsjednika te iste stoljetne najviše znanstvene i kulturne institucije koja je u novim okolnostima počela djelovati pod imenom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, autora niza knjiga i drugih radova, dobitnika niza priznanja – itd. No, iako je i dalje ostao u redu najuglednijih hrvatskih ekonomista, štoviše jedan od najznačajnijih, njegovo se iskus-

tvo od potkraj 70-ih godina dalje, na žalost, koristi uglavnom akademski. Ali, i tako, s velikim ugledom, snažno je i odmah 1991. godine stupio u obranu domovine, vodeći u tome smjeru i Akademiju, najvišu znanstvenu i kulturnu hrvatsku instituciju, vodeći, potičući ili sudjelujući u nizu akcija. U tome smislu treba gledati i pojavu 1996. godine Sirotkovićevega novoga djela, u izdanju HAZU-a i Golden marketinga u Zagrebu, ovaj put pod naslovom »Hrvatsko gospodarstvo. Privredna kretanja i ekonomska politika« (za nakladnike akademik Milan Moguš i Franjo Maletić, urednik dr. Gordan Družić, recenzenti akademici Vladimir Stipetić i Alica Wertheimer-Baletić).

Radi se o knjizi znanstvenoga sadržaja, dakle – kada se odnosi još i na ekonomiju – dijelom suhoparnoga, statističkoga karaktera, za koju recipijent očekuje da je treba čitati na drugi način od ostvarenja povijesnoga ili literarnoga sadržaja, na primjer. Ali, nije tako – autor je svoju novu knjigu zaista koncipirao kao znanstveno djelo, ali je i zbog aktualnoga sadržaja ona neobično čitljiva te pristupačna i široj čitateljskoj javnosti. Radi se i o tome da je – kao i prva spomenuta Sirotkovićevega knjiga – i ovo djelo veoma kritički intonirano, uostalom, tako i zahtijeva visoki znanstveni dignitet jedne i u međunarodnim razmjerima ugledne ličnosti.

Knjiga je podijeljena u sedam cjelina, uz predgovor, sažetak i summary, popis bilježaka, izvoa, tablica i literature te bilješke o autoru (ukupno: 200 tiskanih stranica). Cijelo je izdanje upravo nabijeno brojnim i redovito vrlo važnim podacima, što ocjenitelju znatno otežava težnju da uvid u knjigu pruži na što manjem broju stranica. Manjim dijelom u knjigu su uvršteni sadržaji iz prethodno spomenute knjige, one iz 1993. godine, ali to ne pruža mogućnost da se odmah shvati veliko značenje i ovoga novog djela Jakova Sirotkovića.

Naime, ako bismo se suhoparno držali redoslijeda poglavlja, onda bismo rekli da je najprije govor o analizi ekonomskoga položaja Hrvatske u Jugoslaviji, s podrobnim prikazom globalnih kretanja proizvodnje i potrošnje te osnovnih obilježja privrednog sustava i ekonomske politike. Potom je ukazano na ono što najviše zanima nas i strani svijet – zbog čega je došlo do rata? Zašto jugosrpska agresija? A odgovor je: riječ je o ekonomskoj agresiji na Hrvatsku, pa autor kritički raščlanjuje teze o ekonomskom zaostajanju Srbije u Memorandumu SANU-a iz 1986. godine te daje uvid u motive, ekonomski sadržaj i poruku i drugoga Memoranduma SANU-a, onoga iz 1995. godine. Jer, i taj povijesni dokument također ima kapitalno značenje te, po autoru, zapravo reafirmatorski aktualizira osnovne sadržaje iz prvoga Memoranduma, onoga iz 1986. godine.

Treći dio knjige obuhvaća također bitna pitanja: međunarodni ekonomski položaj Hrvatske, i to u odnosu na svijet i na bivše jugoslavenske republike, a iz toga proizlazi i analiza platne bilance i deviznih rezervi Hrvatske u posljednjih pet godina. Četvrto, pak, poglavlje također direktno ulazi u bit novoga, sadašnjeg stanja naših, hrvatskih osnovnih sredstava te društvenog proizvoda, zaposlenosti, produktivnosti i nezaposlenosti u Hrvatskoj. To je, zapravo, dugoročna makroekonomska analiza kretanja, i to posebno od 1990., te dalje, do 1995. godine. Na sličan način autor raspravlja (u petoj cjelini) o raspodjeli i potrošnji, u oblasti globalnih odnosa i promjene struktura raspodjele te domaće agregatne težnje i potrošnje stanovništva. Na šestome je mjestu osnovna problematika ekonomskoga sustava i gospodarske politike, pa se ukazuje i na proces prilagodavanja sustava tržišnoj ekonomiji: Sirotković je ukazao i na pitanje fiskalne politike i državnog proračuna te na problem monetarne politike. Posljednja cjelina daje naznake gospodarske strategije i mogućnost ekonomskog razvoja, i to u korelaciji globalne i gospodarske strategije.

Rečeno je već da je dr. Jakov Sirotković bio i sudionik ili kreator određenih ekonomskih poteza u bivšoj Jugoslaviji, a sada preciziramo razdoblje njegova bitnoga utjecaja: vrijeme je to od 1947., kada je započeo s radom u Planskoj komisiji Narodne Republike Hrvatske, do 1978. godine, kada je prestao biti predsjednik Izvršnog vijeća Sabora Socijalističke Republike Hrvatske. Doduše, još je do 1982. godine bio član najvišega tijela te Republike, njezina Predsjedništva, ali to mjesto više nije bilo bitno u

ondašnjem sustavu vlasti i moći. Stoga se taj znanstvenik u punoj stvaralačkoj moći morao gotovo sasvim povući na znanstveni teren.

Nije čudno što novi Memorandum Srpske akademije nauka i umjetnosti iz 1995. godine ima posebno poglavlje pod naslovom: »Osporavanje ekonomskog zaostajanja Srbije«, s podnaslovom: »Glas hrvatske nauke«; u njemu je zapravo govor samo o dijelu već spomenute Sirotkovićeve knjige iz 1993. godine. A u njoj je autor opširno analizirao ekonomski dio Memoranduma SANU-a iz 1986. i ocijenio ga negativno, pozivajući se na niz dostupnih i odavno poznatih pokazatelja, dijelom objavljenih upravo u Beogradu.

Ta negativna ocjena iz pera Jakova Sirotkovića osobito je pogodila vrhove srbijanske inteligencije okupljene u SANU-u, u službi velikosrpske nacionalne agresivne politike Slobodana Miloševića, tadašnjega predsjednika Srbije, a sada predsjednika treće Jugoslavije, tj. Srbije i Crne Gore, naime, protiv autoriteta kakav ima akademik Jakov Sirotković, a još više protiv podataka koje iznosi, gotovo je nemoguće parirati uobičajenim znanstvenim i stručnim načinima, pa se, isto tako prirodno, posegnulo za političkim i politikantskim načinima osporavanja onoga što se ne da osporiti.

I tako dolazimo na treće Sirotkovićovo djelo, koje nosi naslov: »Memorandum SANU iz 1995. godine. (Kritički osvrt na knjigu M. Mihailovića i V. Krestića 'Memorandum SANU', odgovori na kritike, izdanje SANU, Beograd 1995. (IX), urednik M. Pantić, glavni tajnik SANU, str. 150, tisak GIP Kultura)«. Rad je objavljen u književnom nizu »Predavanja održana u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti«, sv. 69, Zagreb, 1996. (uredio Gordana Družić); predavanje je održano 15. veljače 1996. god. u palači HAZU-a u Zagrebu (potpisan je opsežan osvrt objavio pod naslovom »Očekivanja trećega života«. Jakov Sirotković: Memorandum SANU iz 1995. godine, HAZU, Zagreb, 1996., Hrvatsko slovo, II, 85, Zagreb, 6. prosinca 1996., str. 12.).

U ovome najnovijem djelu autor je u četiri cjeline dao kritičku ocjenu sadržaja i smisla Memoranduma, ukazao na karakteristična gledišta u odnosu na kritike, odnos prema hrvatskim gledištima i pitanje osporavanja ekonomskog zaostajanja Srbije. Akademik Sirotković je naglasio: »Premda je osnovni tekst Memoranduma SANU iz 1986. godine dovoljno jasan kao politički i nacionalni program agresivnoga velikosrpsstva, autori 'odgovora na kritike' čine ga u tom pogledu još određenijim, iako ga nazivaju 'videnjem društvene stvarnosti' i odriču mu programski karakter« (str. 5.). Pripadnici elite srbijanske inteligencije koji su okupljeni u Srpskoj akademiji nauka i umjetnosti u Beogradu ni tada, 1995., devet godina kasnije nisu željeli ili nisu imali snage reći: jest, na Srbe je Memorandum SANU-a iz 1986. djelovao, ali kao negativni kohezijski činilac. A taj Memorandum iz 1986. godine imao je značajke apsolutno negativnoga političkog i nacionalnog programa, i to zato što je riječ o klasičnome programu velikosrpsstva. Bitno je utjecao na stvaranje takve atmosfere u kojoj je moglo doći do surovog etničkog čišćenja, nasilne smrti mnogih, napose Hrvata i Muslimana, uništavanja znatnih materijalnih dobara na velikom dijelu Hrvatske, Bosne i Hercegovine; utjecao je, pored ostalih činitelja, i na uništenje jugoslavenske nacionalne i državne ideje, pa čak i na rušenje sna dijela Srba o Velikoj Srbiji, a napose raspad najvećeg dijela srpske manjine u Hrvatskoj; utjecao je i na uništenje SFR Jugoslavije, ali i stvaranje samostalnih država Slovenije, Hrvatske, Makedonije, Bosne i Hercegovine te, što više, i javljanje ideja da se u okviru te posljednje Jugoslavije stvori zasebna država Muslimana, čak i s jezgrom bojovnih islamskih fundamentalista. I sve to ne vide i ne žele vidjeti članovi srpske Akademije, autori drugoga Memoranduma! A jedan od bitnih dijelova podloge takvoga stajališta jest pitanje ekonomskih odnosa.

Te autore je osobito pogodila Sirotkovićeva ekonomska analiza. To je šesti dio njegove spomenute knjige »Hrvatsko gospodarstvo 1945.–1992. Ekonomski uzroci slova Jugoslavije i oružane agresije na Hrvatsku«, pod podnaslovom: »Ekonomska podloga rata protiv Hrvatske. Od memoranduma Srpske akademije 1986. do oružane

agresije 1991.«. Stoga upravo Sirotkoviću autori drugoga Memoranduma odgovaraju – kako rekosmo – i posebnim poglavljem: »Osporavanje ekonomskog zaostajanja Srbije. Glas hrvatske nauke«. A taj glas hrvatske znanosti, tj. Jakov Sirotković, ovako je sažeo situaciju: »Srbija, naročito 'uža' Srbija, imala je u startu 1947. godine nizak udio industrije u društvenom proizvodu, svega 15,4 odnosno 13,9 posto, tj. manje od jugoslavenskoga prosjeka. Slovenija je imala dvostruko veći udio (28,1 posto), a Hrvatska 65 posto veći (21,7 posto). Međutim, Srbija je među razvijenim republikama ostvarila znatno brži rast, u 1980. godini već je imala udio od 37,7 ukupno, a 'uža' Srbija 38 posto, tako da je premašila Hrvatsku koja je istovremeno povećala udio na svega 35,2 posto i tako pala ispod jugoslavenskoga prosjeka. Budući da je u razdoblju krize, u tzv. izgubljenoj dekadi, u stagnaciji od 1980. do 1989. godine, Srbija imala povoljnija kretanja i od prosjeka Jugoslavije i od Hrvatske, došla je u 1989. na razinu Jugoslavije, a Hrvatska je još više smanjila udio. Tako je Srbija bitno povećala i udio u strukturi društvenoga proizvoda industrije bivše Jugoslavije. Od 29,5 posto udjela u 1953. godini, 'uža' Srbija 19,2 posto, došla je u 1988. na 37,6 posto, 'uža' Srbija na 25,5, a udio Hrvatske pao je od 29,2 posto u 1953. na svega 21,9 posto u 1988. godini«.

Sirotković je izvrstan znalac posla; veoma je poznat znanstvenik i u nas i u stranoj svijetu, uostalom – on je bio i predsjednik Jugoslavenske, odnosno Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti – pa je stoga autore Memoranduma toliko i pogodio otkrivanje argumenata koji nikako ne idu u korist Srbije, odnosno vodećih struktura te zemlje. Autori Memoranduma posezali su za raznim tobožnjim argumentima, pa Sirotković i sada ukazuje na manipulacije brojkama, na što je bio upozorio već u svojoj knjizi koju smo spomenuli drugu po redu. Tako, na primjer: »Naime, kako im je Hrvatska bitna za financiranje razvoja nedovoljno razvijenih, u koje se imala namjeru uključiti i Srbija, oni su Hrvatsku spojili sa Slovenijom, pa su zbirne podatke usporidili sa Srbijom, u kojoj je i Kosovo. Takvim podešavanjem podataka dobili su i veće razlike u razini razvijenosti« (str. 30.).

Jakov Sirotković je u sva tri svoja najnovija djela jasno ukazao na sasvim prizemne motive sastavljača oba Memoranduma, u potpunosti razobličujući njihove tobožnje idealne težnje. Opširno analizira ekonomski dio Memoranduma i ocjenjujući ga negativno, pozivajući se pri tome na niz dostupnih i odavno poznatih pokazatelja, dijelom objavljenih upravo u Beogradu. Ta negativna ocjena iz pera jednoga Jakova Sirotkovića osobito je pogodila vrhove srbijanske inteligencije okupljene u SANU-u, a u službi velikosprske nacionalne agresijske politike Slobodana Miloševića. Naime, protiv autoriteta kakav ima akademik Jakov Sirotković, a još više protiv suhoparnih podataka koje iznosi – nemoguće je parirati prirodnim znanstvenim i stručnim načinima, pa se, isto tako prirodno, posegnulo za političkim i politikantskim načinima osporavanja onoga što se ne da osporiti.

Tako je Jakov Sirotković u očima srpskih akademika jedan od najvećih krivaca na hrvatskoj strani, ali njegova je krivnja samo u tome što jasno ukazuje na nešto o čemu tako jasno govore općepoznati statistički službeni i neslužbeni podaci i karadževićevske i Titove Jugoslavije. A u Srbiji te podatke sada pokušavaju osporiti, iako su objavljeni uglavnom upravo – ponavljamo – u Beogradu. No, iz Memoranduma SANU-a iz 1995. godine očito je da se preocjenjivanje ne može učiniti. Stoga se nastoji osporiti – metodologija korištenja i iznošenja podataka! No, naravno, bilo kakva metodologija se upotrijebila – sve ostaje isto: odavno objavljeni izvorni podaci u SFR Jugoslaviji ne mogu se naknadno preinačiti staljinističkim sistemom koji je tako sjajno umjetnički oslikao znameniti Orwel. Vrela zauvijek ostaju vrela – bez obzira na to jesu li hrvatska ili srpska ili mongolska ili paragvajska. Da je to tako, svjedoče i ova tri nova djela Jakova Sirotkovića, za koje predlažemo da ih se što prije prevede u svjetske jezike i raspača po stranome svijetu. Jer, nacionalne težnje su jedno, iracionalna su stremjenja drugo, ali glavni je zadatak objasniti i nama i svijetu koji su temeljni uzroci tragičnoga i krvavog rata na teritoriju bivše SFR Jugoslavije. A strani će svijet, orijentiran uglavnom

prema tržišnim odnosima, najbolje shvatiti i razumjeti ta zbivanja ako se ukaže na najbanalniju, a uvijek potrebnu stvar, na – novac. A prof. Sirotković je sve srpske mitove, sve ono što se govori o vjekovnim srpskim ognjištima širom bivše SFR Jugoslavije, zapravo sveo na vrlo opipljivu pozadinu, na bit svake vlasti i moći, na (tobože prozaični i banalni) novac. Stoga i toliko osobite pažnje poklonjene djelu – iz Hrvatske samo – Jakova Sirotkovića u drugome Memorandumu Srpske akademije znanosti i umjetnosti u Beogradu.

Petar Strčić

LINDARSKI ZBORNIK (Zbornik radova sa znanstvenog skupa u povodu 110. obljetnice osnutka Hrvatske čitaonice u Lindaru, Lindar, 14. studenoga 1993.), Knjižnica Acta 2, Koordinacija istarskih ogranaka Matice hrvatske, Pazin 1996., 152 str.

U organizaciji Matice hrvatske (Ogranak Pazin), Društva bibliotekara Istre i Mjesnog odbora Lindar (suorganizatori Naučna biblioteka Pula, Povijesni arhiv u Pazinu, Centar za kulturu Pazin i Istarski ogranak Društva hrvatskih književnika) upriličen je 14. studenoga 1993. godine znanstveni skup u povodu obilježavanja 110. obljetnice osnutka Hrvatske čitaonice u Lindaru. Na skupu je sudjelovalo više znanstvenih i prosvjetnih djelatnika koji su u svojim izlaganjima predstavili povijesnu, kulturnu, crkvenu i jezičnu baštinu ovoga srednjoistarskoga mjesta. Rezultati skupa objavljeni su, zajedno s nekoliko dodatnih priloga (G. Filipi, J. Miličević, F. Horvat Kiš) u *Lindarskom zborniku* u izdanju Koordinacije istarskih ogranaka Matice hrvatske u Pazinu (u sklopu serije »Knjižnica Acta«, sv. 2.).

Početni dio Zbornika čine sadržaj (5) i program rada znanstvenoga skupa (6.-7.) te uvodno slovo iz pera uredništva (8.-9.).

Prvi prilog uradak je uglednoga istarskog povjesničara Miroslava Bertoše »Povijesni fragmenti o Lindaru (od srednjega vijeka do početka XIX. stoljeća)« (11-24). Autor poglavito prati život ovoga gradića Pazinske knežije od XVI. do XVIII. stoljeća, posebice se osvrće na gospodarstvo (podaci prema urbarima iz 1578. i 1597. godine), demografiju (broj stanovnika, etnički sastav, migracije), međusobnu uvjetovanost gospodarskih i demografskih čimbenika te kulturne sastavnice lindarske povijesti (glagoljaštvo). Posebnu pozornost autor poklanja položaju Lindara u vrijeme austrijsko-mletačkih ratova u XVI. i XVII. stoljeću, a u svezi s bitkom koja se ovdje odigrala 1813. godine između austrijske i francuske vojske raščlanjuje postojeću literaturu i iznosi svoju ocjenu tadašnjih zbivanja.

»O lindarskoj glagoljskoj matici krštenih u Arhivu HAZU« govori uradak koji zajedno potpisuju Marta Jašo i Petar Strčić (29.-35.). Matica krštenih iz Lindara (za razdoblje 1590-1667. godine) pisana je većim dijelom na hrvatskom jeziku i glagoljskim pismom te je važan izvor za proučavanje demografske, onomastičke i filološke znanstvene problematike.

U radu »Hrvatske čitaonice srednje Istre« Branimir Crljenko (37.-45.) ukazuje na djelovanje takvih društava u Istri i ističe njihov značaj u procesu buđenja hrvatske nacionalne svijesti istarskih Hrvata. Iznoseći historijat hrvatskih čitaonica u Pazinštini,